

Χρίστος Λάνδρος

**ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ
ΣΑΜΟΥ ΤΟ 1823.**

Σε πολλές περιπτώσεις μπορεί κανείς να διαπιστώσει τις ηγετικές ικανότητες του Λογοθέτη Λυκούργου τόσο μέσα από τη διοικητική πρακτική του όσο και μέσα από το λόγο του. Μέσα από τους λόγους του στις συνελεύσεις, από τις εγκυκλίους του και τις οδηγίες του προς τους κατοίκους της Σάμου, τους αξιωματικούς και τους προκρίτους, αναδεικνύεται η ιδεολογία του και η ηγετική του φυσιογνωμία, η οποία τον καταξίωσε και έκανε τους πληρεξουσίου των συνελεύσεων να επιλέγουν αυτόν αδιαμφισβήτητο αρχηγό του πολιτικού και στρατιωτικού συστήματος.

Με το έγγραφο που δημοσιεύεται στη συνέχεια εξειδικεύεται αφενός μεν η λειτουργία του σαμιακού πολιτεύματος και αφετέρου παρουσιάζονται τα προβλήματα και οι δυσκολίες εφαρμογής του. Ο Λογοθέτης Λυκούργος στην εγκύκλιό του δίνει οδηγίες προς τους Σαμιώτες ώστε να συγκροτήσουν μian ευνομούμενη κοινωνία υποτάσσοντας το ατομικό στο γενικό συμφέρον και θέτει τον εαυτό του ολοκληρωτικά στην υπηρεσία της Πατρίδας του Σάμου. Το 1823, τρίτο έτος της επανάστασης, είναι η χρονιά κατά την οποία εδραιώνεται κατά κάποιο τρόπο ο στρατοπολιτικός διοργανισμός. Το πρώτο έτος (1821) η Σάμος με το σύστημά της και την καλή της οργάνωση απέκρουσε με επιτυχία μια μεγάλη επίθεση του τουρκικού στόλου, στις αρχές Ιουλίου. Το δεύτερο έτος της σαμιακής επανάστασης (1822) στιγματίστηκε από την αποτυχημένη εκστρατεία στη Χίο¹ και από τον εμφύλιο που ξέσπασε στο νησί μετά το διορισμό του επάρχου Κυριάκου Μώραλη. Περί τα τέλη Δεκεμβρίου 1822 οι Αρμοστές των Νήσων, αφού εισέπραξαν από τους Σαμιώτες 119.369 γρόσια άφησαν ελεύθερο το Λ. Λυκούργο, ο οποίος εκλέχτηκε από την τοπική συνέλευση γενικός διοικητής και αρχιστράτηγος της Σάμου. Ο Λυκούργος είχε παραδοθεί από τους Υδραίους που τον είχαν ανακρίνει στους Αρμοστές για να κριθεί στη Σάμο.

¹ Για την έκβαση της εκστρατείας στη Χίο ο Λυκούργος συνέταξε την απολογία του, και μετέβη στο Μοριά ύστερα από απαίτηση του Βουλευτικού για να δικαστεί. Συνελήφθη καθ' οδόν από το Άργος στη Σαλαμίνα από Υδραίους πλοίαρχους, μεταφέρθηκε στην Ύδρα όπου και ανακρίθηκε από τους προκρίτους της οι οποίοι τον παρέδωσαν στους Αρμοστές για να εξετασθεί στη Σάμο. Οι αντίπαλοί του τον είχαν καταγγείλει ότι κατακρατούσε πολλά χρήματα και αυτό ίσως ήθελεν πιο πολύ να διακριβώσουν οι Υδραίοι.

Το τρίτο έτος της επανάστασης (1823) το μεγάλο πρόβλημα του νησιού ήταν η άμυνά του που στηριζόταν στη συνδρομή του στόλου προς τα τρία ναυτικά νησιά Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρά, τα οποία χρειάζονταν χρήματα και εφόδια για να προσφέρουν τη βοήθειά τους. Για να συγκεντρωθούν οι απαραίτητες ποσότητες ήταν ανάγκη να εισπραχθούν από τους κατοίκους της Σάμου οι φόροι της δεκάτης, τα δεκατιάτικα, τα μπουλετιά (χρεωστικά εντάλματα αναλογικού φόρου κάθε χωριού) και άλλες συνεισφορές, ώστε να είναι έτοιμο εγκαίρως το ποσόν που ζητούσαν τα ναυτικά νησιά για να μπορεί να εκπλεύσει ο στόλος τους.

Με την ευκαιρία της εγκυκλίου περί εισπράξεως των συνεισφορών ο Λυκούργος διατυπώνει τις παρατηρήσεις, συμβουλές και νουθεσίες για την εσωτερική οργάνωση του νησιού και την εφαρμογή του συστήματος που προσέκρουε στα προσωπικά συμφέροντα διαφόρων προκρίτων και στην ξεχωριστή ερμηνεία που έδινε ο καθένας για το αξίωμά του.

Διαπιστώνει πως αν και το στρατοπολιτικό σύστημα «εφάνη και εκρίθη αρεστόν», εντούτοις λίγοι είναι εκείνοι που το αποδέχονται και το υπηρετούν. Οι υπόλοιποι ενεργούν όπως εκείνοι νομίζουν και μολονότι εκλέχτηκαν για να εξυπηρετούν τους πολίτες, συνενώθηκαν με τους καπετάνιους σε ορισμένα χωριά και μεταβλήθηκαν σε τυραννίσκους στην περιοχή τους, άλλοι αισχροκερδούν και άλλοι ασχολούνται μόνο με την εξυπηρέτηση των προσωπικών τους συμφερόντων. Μερικοί αυτονομούνται και δεν αναγνωρίζουν ούτε τους Κοινούς Κριτές ούτε τον αρχηγό που είναι εκλεγμένοι από την κοινή συνέλευση και στην οποία θα λογοδοτήσουν. Κι όμως το σύστημα ορίζει ότι όλες οι κοινότητες κωμοπόλεων και χωριών (οι καντζελαρίες) είναι ισότιμες και μόνον η κοινή της Σάμου υπερέχει. Η ισοτιμία όλων των κοινοτήτων ήταν αδιαπραγμάτευτη για το Λυκούργο και συστατικό στοιχείο του πολιτεύματος. Ο Λυκούργος παρομοιάζει το Βουλευτικό και το Εκτελεστικό ως την ένωση ψυχής και σώματος. Αν η ψυχή χωρίζεται από το σώμα, αυτό πεθαίνει. Στην πολιτική και στρατιωτική οργάνωση του νησιού τούτο σημαίνει πλήρη διάλυση με όλα τα ολέθρια συνεπακόλουθα.

Προβάλλοντας τις δικές του δοκιμασίες, όσε υπέστη στο παρελθόν, με αποστολική μάλιστα διατύπωση, και επικαλούμενος την αγάπη του Χριστού και αγάπη της Πατρίδος ζητά από τους συμπατριώτες του να επιδείξουν ομόνοια και πατριωτισμό, ευπείθεια στις εκλεγμένες αρχές του τόπου και στους νόμους της Πατρίδας, προσφέροντας τον εαυτό του ως «σφάγιον», θυσία στο βωμό του κοινού καλού.

Μήνα Ιούλιο του 1823 εκπέμπεται στα χωριά η εγκύκλιος με το δίλημμα ή ακολουθούνται οι νουθεσίες του αρχηγού ή αυτός υποβάλλει τον απολογισμό του για τους επτά

μήνες που διοίκησε και παραιτείται. Σε λίγες μέρες η Σάμος θα αντιμετωπίσει μια ακόμη δοκιμασία. Οι Ψαριανοί θα θελήσουν να επιβάλουν δικό τους έπαρχο στο νησί, αλλά θα αποτύχουν ακόμα κι όταν προχωρήσουν σε πολιορκία. Η σύγκρουση με τους Ψαριανούς θα αναδείξει ακόμη περισσότερο τις διαφορετικές αντιλήψεις που είχε ο Λυκούργος σχετικά με τη διοίκηση των επαρχιών, αλλά και την ιδεολογία στην οποία στηριζόταν το τοπικό του πολίτευμα.

Το έγγραφο

1823, Ιουλίου 13. Γενικό Διοικητήριο²

αριθ. 8

Εγκύκλιον

Αγαπητοί μου συμπατριώται μικροί τε και μεγάλοι πάσης τάξεως και βαθμού! Χαιρείτε χαράν πατριωτικήν!

Ο φιλογενέστατος και εκλαμπρότατος κοινός ευεργέτης του ελληνικού έθνους μ' έστειλεν κατ' αυτάς την οποίαν με το παρόν συνοδεύω επιστολήν εν τη οποία με τα ίδια σας όμματα θεωρείτε ότι γράφει περί των αποδεκατώσεων και συνεισφορών των Νήσων, ότι κατ' αυτάς θέλουσιν εύγει από τας τρεις θαλασσοκρατούσας Νήσους τρία καράβια φέροντα μαζί των και τρία αξιόλογα υποκείμενα διά να τα λάβουν, ίνα διά μέσου αυτών εκκινηθή ο ελληνικός στόλος και προσέξη του εχθρού τας κατά των Νήσων ολεθρίας ορμάς του. Όθεν και μας προϊδεάζει φιλικώς να τα έχομεν έτοιμα όλα διά να τα εγχειρήσωμεν. Κατά χρέος μου λοιπόν άφενυκτον σας ιδεάζω κοινώς διά να εξακολουθήσητε τα χρέη σας και συγχρόνως κρίνω αναγκαίον διά να σας γράψω και την εφεξής αδελφικήν μου νουθεσίαν . Είναι σχεδόν επτά μήνες απερασμένοι αφ' ού εσυστήθη το τοπικόν μας σύστημα από τους εκλεχθέντας πληρεξουσίους των χωρίων σας, το οποίον αναφανέν εις όλην την πατρίδα εκρίθη αρεστόν και δίκαιον. Εις αυτό όμως το μεταξύ παρατηρών βλέπω ότι πολλά ολίγοι υπουργοί το υπηρετούσι κατά τον οργανισμόν του, και πολλά ολίγοι πατριώται πειθόμενοι πορεύονται την οδηγουμένην οδηγίαν ορθώς. Οι δε άλλοι πράττουσι κατά την οδηγίαν του ιδίου των κέρδους, της ίδιας των θελήσεως. Το προς την πατρίδα θερμόν απεσβέσθη· μερικοί έφοροι των χωρίων μετά των καπιτανέων ενωθέντες δεν θέλουσι να

² ΓΑΚ Σάμου, φάκ. Γ1, δέσμη εγγράφων 2.

γνωρίσωσι μήτε Αρχηγόν, μήτε Κοινόν Κριτήριον· και πού επιστηρίζονται απορώ, ενώ η οδηγία ρητώς λέγει: Ισοτιμία εις όλας τας Καγγελαρίας και υπεροχή εις μόνην την Κοινήν. Λοιπόν ποία είναι η υπεροχή της ενώ δεν την γνωρίζουσι; Το κοινόν έλεξε τον Αρχηγόν του, και το μεν στρατιωτικόν να τον γνωρίζη ως Αρχιστράτηγον , το δε πολιτικόν ως πατέρα κοινόν και Διοικητήν. Και αν τον έλεξε και δεν τον υπακούει μήτε το στρατιωτικόν μήτε το πολιτικόν, εις ποίαν υπόληψιν στέκει το σύστημα; Καθέν των χωρίων είναι ανάγκη να καταστήση καπετάνιον με την εκλογήν του στρατιωτικού, διά να πείθωνται εις αυτόν οι στρατιώται και η Καγγελαρία να τον έχη ως εκτελεστήν των καλών της σκοπών. Αλλά ποίον είναι το όφελος, αν ο Καπετάνιος αντί να προστάζεται από την Καγγελαρίαν και να εκτελή βιάζει προστακτικώς την Καγγελαρίαν να εκτελή τους κακούς του σκοπούς; Το βουλευτικόν και το εκτελεστικόν ωμοιώθη ως η ένωσις της ψυχής και του σώματος· αλλ' αν το σώμα δεν δίδει καμμίαν βοήθειαν της ψυχής, τότε η ψυχή αποχωριζομένη, δεν μένει και το σώμα νεκρόν; Αν λοιπόν ο καπιτάνιος δεν δίδει καμμίαν ισχύν της Καγγελαρίας του, αλλά κρυφίως αισχροκερδεί, δεν ακολουθεί η διάλυσις; Εγώ αδελφοί, ποτέ δεν ήθελα καταπεισθή να γείνω και δευτέραν φοράν της πατρίδος Αρχηγός. Αι θερμαί σας παρακλήσεις, αι μεθ' όρκου σας υποσχέσεις, ο οργανισμός του δικαίου συστήματος και η αθλιότης του εμφυλίου πολέμου, όλα ταύτα μ' ειατέπεισαν, τώρα δε παρατηρών δεν βλέπω κανένα καρπόν των υποσχεθέντων και των οργανισθέντων, αλλά βλέπω όλα τα εναντία . από τους πέντε γενικούς πόρους σχεδόν τίποτε δεν φαίνεται . ο ένας υπερμαχεί να απατήση τον άλλον, ας είναι χωρίον ο άλλος, χωρίς να στοχασθή τις ότι τα τοιαύτα έργα είναι και ιδικός των και της πατρίδος αφανισμός.

Σας είναι γνωστόν ότι κατά καιρούς και καιρούς κατατρεχθείς μέχρι θανάτου και ζημίας αφορήτους δοιμάσας, όλα τα αλησμόνησα και διά κανέν δεν ηθέλησα να εκδικηθώ. Σεις σπεύδετε νά καταντήσετε ώστε νά κατατρέχεσθε καθημερινώς αναμεταξύ σας καί τέλος πάντων ότι επήρατε τὰ όπλα καί απεδιώξατε τους τυράννους διά νά τελειώσητε σεις εκείνα τα οπού άφησαν εκείνοι ατελείωτα.

Αδελφοί πατριώται, σας παρακαλώ θερμώς, αφεθήτε από τα πονηρά έργα διά την αγάπην του εσταυρωμένου μας Ιησού Χριστού και δι' αγάπην της πατρίδος, διότι αν περιπατείτε την οδόν των σκοπών σας, η πατρίς εχάθη και η αμαρτία των αθών ας είναι εις τον λαιμόν σας. Εγώ ποτέ με πόνον δρυμύτατον της ψυχής μου και μετά δακρύων θερμών έως τώρα δεν σας έγγραφα· αν λοιπόν ιδώ μεταβολήν, με την δύναμιν του υψίστου, με την ιδικήν σας ομόνοιαν , υποταγήν και πατριωτισμόν, διοικώ την πατρίδα και είμαι πάντοτε διά πάσαν περίστασιν σφάγιον της πατρίδος μου, και γίνομαι θυσία απειράνις διά την ευνομίαν και ασφάλειάν της · αν όμως κατά νουν δεν έχετε να επιστραφήτε αλλά μένετε εις τα ίδια, να συναχθήτε να σας δώσω απολογίαν διά την επταμηνιαίαν μου χρονοτριβήν διά να

μη με τύπτη το συνειδός ότι ενέχομαι εις κανένα κακόν και διά να μην επιφορτισθώ τας κακίας των άλλων εις τους ώμους μου. Ο δε Θεός του ελέους και των οικτιρισμών είθε να εμπνεύση εις τας ψυχάς σας τα πατριωτικά και ανθρώπινα αισθήματα· γένοιτο!

1823 : Ιουλίου 13
Εκ του Γ: Διοικητηρίου

Ο Γ. Διοικητής
Λ. Λυκούργος

Ο Λυκούργος καταφέρει το 1823 να δίνει λύσεις, να νουθετεί, να διορθώνει τις παρεκκλίσεις των τοπικών προκρίτων, να ενώνει τους πατριώτες και να καθοδηγεί τους κατοίκους να ετοιμάζονται για να αντιμετωπίσουν τον εξωτερικό κίνδυνο, που ήταν ήδη ορατός σύμφωνα με τις πληροφορίες που συγκεντρώνονταν. Δεν αρκεί κανείς να πετυχαίνει κάτι με αγώνα, πρέπει να προβλέπει τις παντός είδους κακοτοπιές και να ξέρει να το διατηρεί. Ή αλλιώς όπως έλεγε ο αρχαίος ρήτορας Δημοσθένης «πολλάκις το φυλάξαι ταγαθά του κτήσασθαι χαλεπώτερον είναι», και η διατήρηση της ελευθερίας ήταν δυσκολότερη όντως από την απόκτησή της.

Ο κ. Χρίστος Λάνδρος είναι ιστορικός, προϊστάμενος των Γ. Α. Κ./Αρχαία Σάμου.

Πρώτη δημοσίευση: εφημερίδα *Χαραυγή*, φ. 739, 15 Μαρτίου 2010